

BRASILIALAISIA RYTMEJÄ GENRETUTKIMUKSEEN

KANSAINVÄLINEN TEKSTILAJITUTKIMUKSEN SYMPOSIUM TUBARÃOSSA 15.–18.8.2007

Neljäs kansainvälinen tekstilajitutkimuksen symposium SIGET (*Simpósio Internacional de Estudos de Gêneros Textuais*) järjestettiin Santa Catarinan osavaltiossa Kaakkois-Brasiliassa elokuussa 2007. Neljän päivän ajaksi brasilialaisittain pieneen, alle sadan tuhannen asukkaan Tubarãon kaupunkiin kokoontui arviolta 500–600 tekstilajitutkijaa yli kymmenestä eri maasta. Suuren osanottajamäärän takia järjestäjät muuttivat alun perin kolmipäiväisen symposiumin nelipäiväiseksi, mikä lienee ollut tarpeellinen ratkaisu. Tällaisenaakin symposiumin ohjelma oli tiivis ja päivät venyivät viimeistä lukuun ottamatta kaksitoistatuntisiksi. Asiaa olisi siis riittänyt useammallekin päivälle.

Kuten paisuneesta osanottajamäärästä sopii päätellä, Tubarãossa kohtasivat hyvin monenlaiset tekstilajitutkimuksen teorit ja menetelmät. CHARLES BAZERMAN arvioi konferenssin avauspuheenvuorossaan, että tekstilajitutkimusta on vuonna 2005 järjestetyn edellisen SIGETin jälkeen ilmestynyt valtavasti lisää. Plenaristeista muiden muassa JOHN SWALES nosti esille, että tutkimuskysymykset ovat monipuolistuneet, kun genretutkimuksen kohdeyleisö on laajentunut. Tämä näkyi myös symposiumissa. Tiiviistä muodostaan huolimatta SIGET 2007 havainnollisti erinomaisesti, kuinka moneen taipuva tutkimusaihe tekstilaji on.

SIGETin työmuotoina olivat perinteiset sektioesitelmät, paneelit ja posterit. Symposiumin laajuus pakotti valintoihin: ohjelmassa oli lähes kolmesataa esitelmää ja 21 rinnakkaista sektiota. Portugalia tai-

tamattoman fennistin näkökulmasta potentiaalisesti kiinnostavien keskusteluyhteyksien syntymistä hankaloitti, että kaksi kolmasosaa esitelmistä oli portugalin- ja vain kolmasosa englanninkielisiä. Koko symposiumyleisölle suunnatut esitykset oli vilkkaine keskusteluineen sen sijaan ilahduttavasti simultaanitulkattu molemmille kielille. Kaikille yhteiseen ohjelmaan kuului päivittäin yksi plenaari sekä kaksi pyöreän pöydän keskustelua, joista kukin rakentui kolmen etukäteen valmistellun alustuksen varaan. Näistä esityksistä myös portugalia taitamaton vieras sai arvokasta tietoa maan omien tutkijoiden tutkimusintresseistä. Symposiumin viimeinen päivä oli pyhitetty työpajoille, joissa yhteyksiä syntyi, kun osanottajien oli mahdollista keskustella omista tutkimuksistaan.

Brasilialaisten tutkijoiden esitelmissä näkyi yleisesti arvioiden voimakas pedagoginen painotus. Tekstilajitutkimus onkin Brasiliassa vahva tutkimusala, jonka vakiintumiseen ovat ilmeisesti vaikuttaneet muun muassa koululaitoksen kehittämisen tarpeet. Myös SIGETin asialistalle pedagogiset ja koulutuspoliittiset kysymykset ovat kuuluneet symposiumin ensimmäisistä vuosista alkaen (2003–2004), jolloin tapahtuma vielä toimi pelkästään kansallisella tasolla. Neljännessä SIGETissä teemoina olivat yleisten tutkimuksellisten ja metodologisten kysymysten lisäksi esimerkiksi tekstilajin opettaminen kouluopetuksessa ja opettajakoulutuksessa.

Kansainvälisen tutkijajoukon esityksissä nousi verrattain voimakkaasti esille tekstilajin käsitteeseen tiiviisti kytkeytyvä

▷

sosiaalinen ulottuvuus. Sosiaalinen kuvaus painottui myös metodologisia kysymyksiä tarkasteltaessa. Sen sijaan kielen rakenteisiin liittyvät kysymykset tuntuivat jäävän monissa tutkimusasetelmissä vähäisempään rooliin. Sosiaaliseen kohdistunutta kiinnostusta selitti osaltaan se, että monessa esitelmässä painottuivat synkronisten asemesta diakroniset kysymykset. Teoreettisesti kunnianhimoisimmissa esityksissä näkökulmia pyrittiin tietysti myös yhdistämään. Esimerkiksi norjalaisten SIGMUND ONGSTADIN, KJELL LARS BERGEN, GUNNAR LIESTØLIN JA JOHAN L. TØNNESSONIN laajaa kiinnostusta herättänyt paneeli pohti synkronisten ja diakronisten kysymyksenasettelujen suhdetta. Esityksiä yhteen sitonut hypoteesi jäi abstraktisuudessaan kutkuttamaan mieltä: pysyvyys ja muutos voivat tekstilajitutkimuksessa kohdata, jos tutkimuksen polttopisteeseen asetetaan semioosin käsite.

Plenaristeista DÉSIREE MOTTA-ROTH valaisi genretutkimuksen historiallista taustaa Brasiliassa. Hän korosti kielitieteellisen koulutuksen kansallista merkitystä ja puhui muun muassa kielitaidosta kulttuurisena ja taloudellisena hyödykkeenä. Nimenomaan sovellettavuus ja tiivis suhde opetukseen ovatkin Brasiliassa tehneet genretutkimuksesta valtavirtaa. Sovelluksista Motta-Roth nosti esiin esimerkiksi kriittisen tekstilajianalyysin, jossa keskeistä on tekstien elementtien luonnollistumien purkaminen ja tekstilajin merkitysten paljastaminen.

JOHN SWALES esitti plenaarissaan, että tekstilajitutkimuksen perinteiset pääsuuntauukset (ESP eli English for Specific Purposes, ns. uusi retoriikka sekä systeemifunktionaalinen genre- ja rekisteriteoria) ovat kysymyksenasettelujen monipuolisuudessa käytännössä lähentyneet toisiaan. Itse tekstilajin käsite on kuitenkin muuttunut vaikeammin hahmotettavaksi. Tekstilajitutkimuksen tehtävänä on Swalesin mukaan jäljittää tekstien tekstuaaliset säännönmu-

kaisuudet ja epäsäännönmukaisuudet ja selittää ne osana tekstejä ympäröivää sosiaalista kenttää. Tämän jälkeen tutkimuksen tuloksia voi soveltaa esimerkiksi opetuksen tarpeisiin. Hienovarainen erottelu korosti perustutkimuksen merkitystä soveltaviin pyrkimyksiin nähden. Esimerkiksi Bhatiaan verrattuna Swalesin esityksen yhteenvedossa korostui myös lingvistisen analyysin rooli.

VIJAY BHATIA korosti omassa plenaarissaan tekstien sosiaalisen kontekstin kiinnostavuutta. Hänen fokuksessaan olivat niin sanotut interdiskursiiviset suhteet, jotka selittävät esimerkiksi ammatillisten tekstilajien muuttumista. Bhatian mukaan tekstitasolla näkyviin intertekstuaalisiin suhteisiin on tekstilajitutkimuksessakin kiinnitetty runsaasti huomiota. Kun huomion sijaan kohdistetaan interdiskursiivisiin suhteisiin, konkreettinen tekstianalyysi kytketään aiempaa määrätietoisemmin sosiaalisen kontekstin tarkasteluun. Näin lingvistinen ja yhteiskunnallinen näkökulma voivat Bhatian mukaan vähitellen lähentyä. Sosiaalisia käytänteitä painottaneen esitelmän jälkeen systeemifunktionalisti Jim Martin esitti Bhatialle kriittisen kysymyksen siitä, millaisin tutkimusmenetelmin kulttuureita ja käytänteitä on lopulta mahdollista lähestyä. Bhatia väisti kysymyksen retorisen luonteen ja nosti esille etnografisten menetelmien mahdollisuudet.

Kielellisen ja sosiaalisen välinen jännite näkyi myös teoreettisesti moneen suuntaan haarovissa pyöreän pöydän keskusteluissa. Esimerkiksi Bahtin-aiheisessa keskustelussa lingvististä painotusta edusti ROSÁNGELA HAMMES RODRIGUES. Hänen alustuksensa tarjosi esimerkin siitä, kuinka bahtinilainen genreanalyysi voi auttaa täsmentämään kieliopillisten rakenteiden kuvausta. Kahdessa muussa alustuksessa korostui puolestaan sosiaalisen kontekstin kuvaus. ROXANE ROJO esitti, että bahtinilaisen genreteorian

sovellutukset ovat erityisesti brasilialaisessa kouluopetuksessa keskittyneet liikaa tekstilajien formaaliin kuvaukseen. Jos tekstejä lähestyttäisiin merkityskeskisesti, voitaisiin Rojon mukaan päästä paremmin käsiksi yhteiskunnallisiin ilmiöihin, joita esimerkiksi genrehybridien tarkastelu voi opetuksessa paljastaa. PAUL PRIOR puolestaan kuvaasi suuntaa, johon pohjoisamerikkalainen genretutkimus on viime aikoina kehittynyt. Yksittäisten, selväpiirteisten tai muutoin helposti rajattavissa olevien tekstilajien kuvauksesta on siirrytty tarkastelemaan kokonaisia genresysteemeitä. Samalla lingvistisen näkökulman ovat haastaneet semioottisemmat lähestymistavat, joiden avulla tutkimuksen keskiöön voidaan nostaa genresysteemien dynaamisuus ja multimodaalinen luonne.

Kuinka suhteuttaa konferenssin anti siihen, millaista fennististä tekstilajitutkimusta Suomessa tällä hetkellä tehdään? Voitaisiin kenties sanoa, etteivät symposiumin uusimmat virtaukset vielä näy meillä kovin voimakkaasti. Aihepiireiltään valtaosa tuoreesta ja paraikaa tekeillä olevasta kotoisesta tekstilajitutkimuksestamme asettuu selvästi kansainvälisen tutkimuksen keskiöön. Kiinnostuksen kohteena ovat niin ammatilliset kuin pedagogiset tekstit sekä niitä ympäröivät sosiaaliset käytänteet. Monissa tutkimuksissa tarkasteltavaksi valikoituvat kuitenkin genresysteemien asemesta yksittäiset tekstilajit, jotka moniulotteisuudestaan huolimatta ovat verrattain helposti rajattavissa.

Fennistisen tekstilajitutkimuksen tutkimuskysymyksissä painottuu lisäksi usein kielisysteemin kuvaus, eivätkä painotukset ole vain soveltavia. Monessa tutkimuksessa juuri tekstilajin käsite avaa mahdollisuuden kieliopillisten rakenteiden systemaattiseen käyttö- ja kontekstilähtöiseen kuvaukseen. Sosiaalisia käytänteitä ei tällöin lähestytä ”formaalin” tai kaavamaisen vaan tarkan, kaavamaisesta ajattelusta purkavan kielellisen analyysin kautta. Fennistisen tekstilajitutkimuksen vahvuus lieneekin tulevaisuudessa siinä, että se ankkuroituu tukevasti paitsi osaksi kansainvälistä tekstilajitutkimusta myös osaksi teoreettista keskustelua kielisysteemistä ja sen rajoista. Voitaisiin jopa sanoa, että fennistit näin uudistavat tekstilajitutkimuksen perinnettä.

Yhteenvedon SIGET 2007 kirkasti, että brasilialaista genretutkimusta kannattaa seurata myös Suomesta käsin. Samalla symposiumi tarjosi mahdollisuuden arvioida, kuinka suomalaista tekstilajitutkimusta kannattaa jatkossa markkinoida kansainvälisesti. Runsaslukuisen osanottajamäärän perusteella ei liene aiheetonta sanoa, että tekstilajitutkimus on vahvasti nouseva kansainvälinen tutkimusala, jonka edustajille SIGET on jatkossakin varteenotettava keskustelufoorumi. ■

SUVI HONKANEN
RITVA PALLASKALLIO

Sähköpostit: *suvi.honkanen@helsinki.fi*
ritva.pallaskallio@helsinki.fi